

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин, ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

1954 СЕНТЯБРЬ 18 СУББОТА № 186 (3123) ӨРТӨӨ 20 КОП.

Дүжүт ажаап алышыкыныга болгаш мурнакчыларның хурээлини калбартыр (1 арын).
Дүжүт ажаап алышыкыныга четпестерни дүрген чайладыр (1 арын).
М. Шестанов—Народдиктериниң субъективтиг үзел-бомадарына ууур В. И. Ленинниң демосели (2 арын).

ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министрствозунуң делегати (3 арын).
П. Калинин.—Бомактарга үчүттү бугу хемчег-биле экижидер (3 арын).
В. Бандр.—Тудуг ажылын боттуг уаурут (3 арын).
Удус төлөөкчидеринин Бугу-кыдат хуралының бирги сессиязының ажытынганы (4 арын).

Польша-совет найраалдык айма (4 арын).
Көдө ажыл-агый механизациязының талазы-биле делегей конгресси (4 арын).
Софияда совет артистериниң концерти (4 арын).
Ленинге турскаалды польша суурра тургусканы (4 арын).

Бугу күштү дүжүт ажаап алышыкыныче болгаш тараа дужаалдазынче

Тываның колхозтарының болгаш совхозтарының шеддеринде кызылгастык болгаш өске-даа көдө ажыл-агый култураларының байлаактыг чагай дүжүтүң колхозчулар, совхозтар ажылдакчылары болгаш механизаторлар өстүрүп алганнар. Бо болза, социалистг көдө ажыл-агыйның бугу адырларының күчүгүт көдүрүшкүчү чап алып дугайында Коммунистг партиязының болгаш Совет чазаттың төдөргай айтыган программаның амдырыга боттандырар дөш Тываның эр, хөрөөжөн колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының күженишкенин күш-ажылының түңсөөнү ботур.

Вистиниң областың кайы-даа районнарында тарааның дүжүтү бөдүк. Дыкка хөй колхозтар болгаш совхоз ажылдакчылары бригадалары гектар бүтүрүдөн-не чүс пудтан адуу эвес, а ынааарга мурнакчы колхозтар, бригадалар 125—150 пудтан эвеш эвес дүжүтү ажаап ап турарлар. Ол болза, колхозчуларның, механизаторларның чың ийикте, азы он-даа үр уениң дүжүтүнде үр-үчүңдөңгү воды амылдакчыларының көргүзүү, күрүениң, колхозтун, бугу ажыл-ишчи чонун алдын байлаа ботур.

Дүжүт ажаап алышыкының кыска хуузада чидирг чокка чорутуш күрүнеге тараа белеткелдеринин болгаш өске-даа көдө ажыл-агый продукцияларының планын үтүседери колхоз, совхоз бүтүрүзүң сөгдөөрүлүң болбас чүтүлү сорулгазы ботур деп СЭП ТН-ның ийле Пленуму төдөргай айтыган. Мурнакчы колхозтары, районнарың уурутучулары дүжүт ажаап алышыкының баштайгы хүнеринде-не эгелеш партиязың айтышыкының төлөңгит боттандырар талазы-биле бугу күшүн чөп организастаан. Чижээ, Чөөн-Хемчикте Калинин аттыг, «Коммунизмге өрүк», Каз-Хемде «Октябрь 14 чыны», Уауг-Хемде Мичурин аттыг болгаш өске-даа элден хөй колхозтар тараа ажаап алышыкының темпизин дүргөткөшпөшпөш, күрүнеге тараа дужаалдазының планын чотугуу хуузазында ажыр күтүстөнер. Ол колхозтар ам колхозчуларың ажылдап алган күш-хүнеринге баштайгы аванысыны 2—3 килограмм кылдыр берип эгелеш.

Комбайн агрегаттары бөдүк ботурчүдүт ажылдаарының аргаларын чедип алган комбайнлар колхозтарда, совхозтарда дүжүт ажаап алышыкыны болгаш күрүнеге тараа дужаалдазын чедипкениң шийитилээр кол күш ботур. Ийндик комбайнларының саны бистиниң областың МТС-теринде, колхозтарында көвүдөп турар. Чижээ, Сарыг-Сеп МТС-те эштер Шислев, Чепрасов, Шагаан-Арыг МТС-те Даякы Белек, Бондарев, Бөрбү, Бай-Хаяк МТС-те Кудрин, Сүт-Хөл МТС-те Глазков олар хүн-бүрүде 20—30 гектар тарааны кестирип, гектар бүтүрүдөн 18—25 центнер дүжүтү аш турарлар. Ийндик-даа болза, МТС-терде болгаш совхозтарда дыкка хөй комбайнлар ботур азыл норманы күтүстөй, комбайнлары ботурчүдүтүт ажылдаарың хандырбайн турар.

Чамдык колхозтарда болгаш комбайн агрегаттарында ажаап алышыкың байдалы чүгөөр-даа болза, область дүжүт ажаап алышыкының чоруп турарының нийти темпизин кедергей оожум. Чижээ, сентябрьның 10-дан 15-ке чедир уениң дүжүтүндө нийтизи-биле область тараа ажаап алышыкың чүгүе 9,5 хуу болган. Бин-Хем, Чаа-Хөл, Барыны-Хемчик, Уауг-Хем, Каз-Хем, Кызыл районнар сөөлүг беш хонугта дүжүт ажаап алышыкының темпизин кошпадып, бугу кезип алза чотугу тараазының чүгүе 10—25 хуузуң ажаап алган ботур турар. Бир эвес ажылды темпизин дүргөткөшпөш ол-ла хөвөөр ажылдаар болза, үстүнде айтыган районнар тараа кезилдеңиз ам-даа 35—40 хонугтар иштинде чорудар апаарың фактылар херечилең турар. Мындыг чөгөңгүшүң шийдең байдалдан дүрген ушунтар дугайында районнарың партия, совет органдарының уурутучулары, МТС-териниң директорлары боттуг хемчеглерин алып

укурлуг. Дүжүт ажаап алышыкыныче бугу күштү эвилдең, шындыгы хемчеглерин албас болза, тараа тар азынга кидер чорук таварыш ботур деп чүвениң көдөңгүң ажыл-ишчи кижилең бүтүрү ханызын биле улаап билер керек.

Бугу тараа болгаш өске-даа култураларың сывындан укуруп кезип алырыңдан аныкта тарааның чидирг чокка ажаап алыры чүгүлү айтырыг ботур. Чамдык колхозтар тарааны дыкка чидиргилг кезип ап турар. Чижээ, Чөөн-Хемчикте Ленин атыг колхозтун комбайнеру Соржу «Сталин»—6 деп комбайн-биле чингетарааны 50—60 хуу чедир чидиргилг кестирип турар. Мындыг чижектиг фактылар Тандыда «Ильич партизан», Ленин аттыг, Сталин аттыг, Чаа-Хемде Молотов аттыг, Барыны-Хемчикте «Ленин орду» колхозтарда бар. Чидиргилг ботурчүлүг дөш бугу комбайнлары тараа дужаалдары-биле деринер болгаш комбайнер бүтүрүзүң харыскалзын бөдүккер керек.

Дүжүт ажаап алышыкының күрүнеге тараа дужаалдазын шуугу караажыры билдингир. Ийчангаң, ажаап алышыкының хожаулазы-биле күрүнеге тараа дужаалдазы база-ла дендиң оожум чоруп турар. Вистиниң область бо талазы-биле мурнакчыла дөш районнар сентябрьның 15-ке чедир дужаалдазын нийти планын чүгүе 40—50 хуу, а ынааарга, Тес-Хем, Өвүр, Бин-Хем, Чаа-Хөл районнарың колхозтары күрүнеге тараа дужаалдазының планын чүгүе 2—13,7 хуу күтүстөңнени айтырла-ла ол районнарың байдал билдине бөөр.

Бо хожаулашкының чорук—ол районнарың партия, совет болгаш көдө ажыл-агый органың тараа ажаап алышыкыны болгаш күрүнеге тараа дужаалдазының планын хуузазының бетинде күтүстөңнени боттуг хемчеглерин албайн, анаа уурутулга, контролду кошпадыңаң айтып турар. Ийчангы Бин-Хем, Чаа-Хөл районнары бо чүгүлү ажыл шыдажыр өргөжөк оожум болгаш организастыг эвес чоруп турар, ол районнарың уурутучулары эштер Соросин, Хорлуг-оол, Фетисов, Чанзан-оол олар боттуг хемчеглер албайн турарлар.

Дүжүт ажаап алышыкыныче болгаш күрүнеге тараа дужаалдазынче бугу күштү салыр керек. Ол сорулга-биле комбайнлары, молотилкалары, ажаап алышыкының бөдүң машиналары бөдүк ботурчүлүгү ажылдап тургаш, тарааның кезилдеңиз, бастырылганы, арыгашкыны, кургандыгызын болгаш белеткел пунктуларың тарааның сөөртүлгөңиз ууруткениң чокка организастаар укурлуг. Тарааның ажаап алышыкыны, бастырылганы, арыгашкыны, кургандыгызын болгаш хуузазының дүн-хүн иштинде чорударың колхозтар бүтүрүзүң эвилдээр чүгүлү.

Областың көдө ажыл-агый эргелеңи, партия райкомвары, райгүсөөмвары болгаш областың белеткелдер организастыгы тараа кезилдеңиз болгаш дужаалдазының графика-планын үтүседери дөш уурутулганы, контролду, ийгелдени күш-хемчеглер укурлуг. Көдөңгү партиязың болгаш Советтериниң политик-ийжилиңиздеңгилг, политмассалыг болгаш организастыг ажылдарының дендени бөдүккери, социалистг чарышты калбартыры база колхозтары, МТС-терин, совхозтарың уурутун экижидери болгаш мурнакчы комбайнларының, трактористериниң, тараа кезилдеңизиниң, бастырыкчыларының, арыгашкычыларының, дужаакчыларының дүрүлүгөңиз ботурчүлүгө масоалың-биле ийгелдени партия, совет организастыгының үтүлгөңизин биле ботур.

Совет Эвилелиниң составында Тываның кертөөңизин бөдүккери 10 чыл өр бо чыдың октябрьда ботур. Ол төөгүлүг хүнге бистиниң областың ажыл-ишчилери ботурчүлүгө талазы-биле чедипкениң укурлугуң партияның белеткенин турарлар. Дүжүт ажаап алышыкының үлгелерин чорудары, күрүне мурнуңа бугу дужаалдазының планын хуузаа бетинде үтүседери Тываның эр, хөрөөжөн колхозчуларының, МТС болгаш совхозтар ажылдакчыларының Төрөөн ийле чүртүңга эң эки белек ботур.

Дүжүт ажаап алышыкыныга болгаш тараа мурнакчыларның хурээлини калбартыр

Элбек дүжүттү ап турар

Тес-Хем районунуң Ленин аттыг көдө ажыл-агый артелинде дүжүт ажаап алышыкыны эки организастыг чоруп турар.

Өвтөн чыдарла колхоз тараа култураларың гектар бүтүрүдөн-не 6—8 центнер дүжүттү ап турган болза, бо чыдың агротехниктиг хемчеглерин экижидеси-биле гектар бүтүрүдөн 12—15 центнер дүжүттү ап ботур аргазыг ботурлар.

Ол колхозта участок агроному эш Борисов эки ажылдап, бөдүк дүжүт алышыкыны колхозчуларга сүмөңиз үргүлүг бөдүк турар.

Тараа кезилдези

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районунуң Сталин аттыг колхозунда тараа ажаап алышыкының темпизин сөөлүг беш хонугта элден дүргөй берген. Колхоз ам 125 гектар чингетарааны, 11 гектар сулазы кестирген.

Комбайнер эш Булгаков «С—6» деп комбайн-биле хүн-бүрүде 12—15 гектар тарааны ажаап ап турар. Комбайнер эш Эсендей ботур чоруп кестирер комбайн-биле ажыл норманын база-ла ажыр күтүстөңнени турар.

Колхозчулар боттары тарааны хол кадыры-биле массалыг кестирип турарлар.

Ногадан чагай дүжүттү ап турар

Шагаан-Арыг хоорайның чурттакчылары бо чыдың ногаа култураларыңдан чагай дүжүттү ап турарлар. Чижээ, эңч Дериюдова арбуз бүтүрүдөн 5—7 килограмм ийикте, азы 0,05 га чөдөн 3 тонна дүжүттү ажаап алган.

Ол ийикке, Шагаан-Арыг МТС-тин коллективни картофельди гектар бүтүрүдөн ортумаа-биле 175—200 центнерин база огуруткен, помидордан болгаш өске-даа ногаалардан чагай дүжүттү ап турарлар.

Школа коллективни колхозка дузалап турар

Бай-Тайга районунуң Кызыл-Дар чедип чыл шкөөлүңизин өөреникчилери болгаш башкылары колхозтун дүжүт ажаап алышыкыныга боттарың шиф-дузалакчызын көргүзүп турарлар.

Шиф-биле өөреникчилер болгаш башкылар колхозтун 3 га арбайын көшпөшпөш, 8 га чингетарааның сөөвүн баглаалар. База ол ийикке шкөөлүңизин башкылары болгаш ажылчылары 150 пуд сөгени шкөөлүг шиф-биле кезип белеткел бергенер.

Бур болгаш куруккан черлерини шиф-биле ажылдаарының түңсөөңизинде Чөөн-Хемчик районунуң Ленин аттыг колхозтун чорударында эки дүжүт шыда-ла чөтөңгүшкөн. Мындыг турбүжө, колхоз баштаар чери (даргазы эш Зыков), партия организастыгы (секретары эш Кызыл-оол) тараа ажаап алышыкыныга белеткелдерин чотугуу үзүңде четче доспааныңдан болгаш колхозчуларың күш-ажылың чөп организастааныңдан дүжүт алышыкыны дыкка оодалап, улу чидиргилг ботур турар.

Теректиг-Аскинды, Сөсөгө ховузунда тараалар экин-эрттир билешк экижир, чөдүр баштарың үргүйн чыдышкан.

Колхозтун ховузунда ийндик элбек дүжүт мооң мурнуңа кажан-даа турбаан. Дүжүт алышыкының хожаулазың болгаш ажаап алышыкы тараа тарааларың чидиргилериниң кол чыдагызын чүткөн ботурчүлүг турарың дык, чамдык мурнуңа артелиң уурутучулары дүжүт алышыкының талазы-биле ажылды ооз-шүшкөң организастап, харыскала чок ажылдан турганыңа. Колхоз баштаар чери дүжүт ажаап алышыкының ажылчыны планын тургуспаан.

Дүжүт ажаап алышыкының 26 колхозчулар шуугу киришпейн турар. Колхозчоразың орадакчызы эш Көк-Хуна чай дүжүтүндө колхозтун ажылыңга киришпейн болгаш Чадаана хоорайда чурттап турар. Колхоз суурудан ырак Хемемчи, Шеле деп черлерде күш-ажыл кымын шыдаар 20 хире колхозчулар амы-хуузуңда ажылың дыңды, маалыңа тараа чидиргил, сөөвөңизин сөгениң чаа бастырып турар. Олар чокка чедир-ла тараа ажаап алышыкыныга киришпөөш. Нийтиндең ажылчыла болгаш дүжүт алышыкыныңан доспааның кижилери колхоз баштаар чери болгаш көдө Совет

Кызыл районунуң колхозтарында дүжүт ажаап алышыкыны

Кызыл районунуң «Бай-Булуң» колхоз (даргазы эш Дадар-оол, партия эге организастыгың секретары эш Дичий-оол) дүжүт ажаап алышыкының дозун турар. Колхоз 334 гектар черин дүжүтүң ажаап алган болгаш күрүнеге 625 центнер тараа дужаар планын 662 центнер кылдыр дужааган, күрүне-биле үе савашкан.

«Баян-Хем» колхоз (даргазы эш Норбу, партия эге организастыгың секретары эш Дамдын) күрүнеге тараа дужаар планын сентябрь 15-ке чедир 82 хуу күтүстөң болгаш 20-ке күрүне-биле үе савашкыр деп хуузаалганың ажылдан турарлар. Ол ийикке «Черби» колхоз күрүнеге 690

центнер тараа дужаар тургаш, 590 центнерин дужааган.

Дүжүт ажаап алышыкының талазы-биле ажыл чамдык колхозтарда шалпын чоруп турар-даа, районунуң өске колхозтарында байдал багып ботур турар. Чижээ, «10 дугаар Улуз хура» (даргазы Филимонов, партия эге организастыгың секретары Семис-оол), «ТАРН XII Улуз хура» (даргазы Черкашин, партия эге организастыгың секретары Бим) болгаш «Тилекеге» колхозтар сентябрь 15-ке чедир күрүнеге килограмм-даа тараа дужааган болгаш ол колхозтарда дүжүт ажаап алышыкының талазы-биле ажыл оожум чоруп турар.

Күскү хову ажылдарың шуптузун дүүштүр чорудар

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районда тараа болгаш ситен ажаап алышыкының үргүлүгүлүг турар. Ол ажылдарың кайымын-даа Молотов аттыг колхоз дозопшкан. Ам кал кыптагаалышыкыныга белеткелди эгелеш деп турар.

Сталин аттыг көдө ажыл-агый артели бугу тарааның 65 хуузуң ажаап алган.

Ийчанга-даа чамдык колхозтарда хову ажылдарының темпизин дыкка оожум ботурган турар. Мындыгы Ленин аттыг колхоз бугу тарааның чүгүе 23 хуузуң ажаап алган. Болжолор МТС-тин ажылдап берген дөш натур төлөвүнүн оңаш хожауламын турар. Чүгүе Сталин аттыг

болгаш Калинин аттыг колхозтар белеткел пунктууңда баштайгы өнөш тарааны эгелешкенер.

Район ситен белеткелдиниң планын чүгүе 56 хуу күтүстөң. Ол ажылды темпизин сөөлүг беш хонугта Калинин аттыг колхоз элден дүргөткөн болза-даа, Сталин аттыг көдө ажыл-агый артели дендиң хожаулашыкың бөдүк артып калган. Ол колхоз ийчанга чедир ситен белеткелдер планын чүгүе 23 хуу күтүстөң. Кыштың айымыңды ооңу чөпшүлүш келген. Артың кыска хуузаа маалга быжык чөм-суурун тургузарың айтырымы чедипкениң-биле үе ийитилээр чүгүлү.

Областың районнарында дүжүт ажаап алышыкының болгаш күрүнеге тараа дужаалдазын чоруп турарының дугайында МЕДЭЭ (1954 чылдын сентябрь 15-те хуу-биле)

Районнар аттары	Кестирген тараа кумьтуралары	Күрүнеге тараа дужаар планын күтүстөңнени	
		Чылдымын	Беш хонуктуун
1. Эрзин	94,3	65,5	19,2
2. Тес-Хем	77,8	1,8	—
3. Каз-Хем	46,5	39,2	32,9
4. Өвүр	46,5	11,7	10,0
5. Бай-Тайга	34,4	64,5	85,1
6. Танды	32,4	25,7	32,7
7. Чөөн-Хемчик	30,1	59,6	74,6
8. Улуз-Хем	28,8	39,6	48,2
9. Кызыл	28,7	33,6	49,9
10. Барыны-Хемчик	27,4	32,3	54,2
11. Сүт-Хөл	23,7	52,0	58,5
12. Бин-Хем	15,2	12,2	19,6
13. Чаа-Хөл	8,8	13,7	15,4

Дүжүт ажаап алышыкынында четпестерни дүрген чайладыр

хемчег албайн турган.

Колхозта 2 жатканың чүгүе бирөөсү ажылдап, бирөөсү шестераның чотундан ажылдаа кирбейн турар. Бир жатка ажылдан турар-даа, тараа кестирер норманы күтүстөңнени келген. Тараа кестер 33 кол кадырлары бар-даа болза, чамдыктары үрөңгү, шалты болгаш четче ажылдагыңмайн турар. Тараа кестирери-биле таарыштыр кылган ситен кезер шөгөлгө 21 кадырларың чүгүе 9-зу тараа кезилдеңизде ажылдагың турар.

Теректиг-Аскинды 22 гектар кызылгасты хол кадыры-биле 4 кижиле, Шеледе 10 гектар тарааны 3 кижиле кезип, Сөсөгөде 122 гектар арбайын, 84 гектар чингетарааны комбайн-биле ажаап алышыкыны чорудар, ол тарааларда чүгүе 6 кижиле хол кадыры-биле ажылдап турар. Хол кадыры-биле тараа кезип турарлар хүнде норманы күтүстөңнени турар чүлү бар. Болжолу Кызыл тараа ажаап алышыкының чүгүе чартык хүнерде ажылдап турган.

Тараа кургалык чер эки деритиниң, оң сарайы үрөңгү турган укурлуңда, сентябрь 12-ге чедир тараа кургалыктын чорутуушкан. Мында дүңгө эгелешк ажылды организастагыңмайн турар.

дан тараа бажының дең кезип кестирин, хөй тараа черге тектүп турган. Чыдышкан тарааны бүдүртүп тургаш, кестирер хемчеглер алдымыан. Комбайның ажаап алышыкыны сөөртүлгүлүг 6 тергелит азат, 1 чүлү машиназы-биле чотугуу үзүңде шаңче четче сөөртүп күш четпейн, тарааны чидиргиле таварыштырып турар.

Теректиг алытар-биле тараа сөөртүлгөңиз бичини уруттар быжыгаатыңган, машинадан тараа дүжүр тускай кижилер база чок, дүңгө эгелешк ажылды организастагыңмайн. Шаңдарда ажылдан турарлар өртөн орай 10 шактан эгелешк кезээ чүгүе 6 шакка чедир ажылдаан.

Комбайнер эш Дырыкпаның «С—4» деп комбайны үргүлүгү урелиңкиңге таварышкан. Барык-ла чартык ай ажыл үзүңде дүргүлүгү ол комбайн орта ажылдааң, чүгүе 4 гектар тараа кезген. Ол үеде МТС-тен аңаа чамдык-даа механик барбаан. Чаа комбайнер комбайның тырдып, урелин турар бизин ботур эдип ап шыдаар аргазы чок болган. Анаа чоразе партия райкомунуң секретары эш Дыктыжек комбайның үрөңгө черини эдип алырыңга дуз көргүзүп, МТС-тен механик чоруттурар дугайында азыраакымын ылган, ийндик-даа болза, оң түңгөңү чүгү-даа болбаан. Бир талазында, комбайның үрелиңкиң чокка ажылдан шыдааң. Дырыкпаның четпес ажылдааң ийин айтыр керек. Ийчанга-даа, комбайның эдип алып тарааны-биле аңаа дуза көргүзүп ол МТС-ке ашы улаа кынылтып турган. МТС-тин кол агроному эш Помпов келген комбайнерга дуза чедирериниң боттуг хемчеглерин албаан. Аңаа

сөөлүңде МТС Дырыкпаның ажылыңдан дүжүргөн боордан башка, бизин куулу, натуралыкың турган Байыртаның ол комбайн да ажылдап кириген. МТС тараа ажаап алышыкыныга комбайнның үзүңдө чокка ажылдаарың, чидиргилерин ботурчүлүгүң хандырарың чүгүлү.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организастыгы дүжүттү чидирг чокка, дүрген ажаап алышыкының шындыгы хемчеглерин албайн. Элден хөй кижилер дүжүт алышыкыныңда ажылдабайн, хүндүс-даа, хүне-даа арагалан турар фактылар бар. Колхоз даргазы эш Зыков бугу колхозчуларың тараа ажаап алышыкының чөп организастаарының узуу, харын олар-биле кады арагаалып, уурутулганы суларалып турар. Чижээ, сентябрь 10-да эш Зыков баштаан 30 ажыл кижиле даңгыс арагалан. Арагага сүлдүкүш дуза удуваң кажилериниң хүндүсү ажылыңды ботурчүлүгүң дыкка куу ботур турар. Колхоз сентябрь 12-ге чедир 667 гектар тарааның чүгүе 81 гектарын ажаап алган, күрүнеге 120 тонна тараа дужаар турган, чүгүе 21 тонна тарааны дужаагың дыкка четпес.

Дүжүт алышыкыныңа шыдажыр аргазы четпестерни эң кыска хуузаада чайладыр дөш артели баштаар чери болгаш партия организастыгы тоз ажылдаары оңаш негетиниң турар. Дүжүт алышыкыныга колхозчуларың күш-ажылыңиң организастаар керек. Партия организастыгы, оң коммунистери дүжүт ажаап алышыкыны болгаш күрүнеге тараа дужаалдазын чедипкениң чорударыңга бугу мурнакчы болгаш организастыгың ролон херек кырыңга көргүзүп укурлуг. Дүжүттү чидирг чокка, чотугуу хуузаада ажаап алышыкыны бугу ботурчүлүгүң аңаа-рың колхозта бар.

Чаа совет опералар

Вистиниң чуртуустан хууза театраларында чаа сезон эгелеш. Бо чыдың улузунуң опера коллективтери көрүлүдүргө совет композиторларың чаа опералары көргөткөшөр. Оларың дыкка хөйү агмы үнөңгү теманыңга бижиткенген.

ССРЭ-нин Улуз театрында В. С. Иваноффун «14—69 куул-пөсөд» деп шизиниң «Бугулар Д. Казбелескийниң кылганы «Никита Вершинин» деп операның болгаш А. Хачатуряның «Спартак» деп балетиниң репетициялары чоруп турар. Композитор В. Дектерев, Л. Леонтович сурагың шизилериниң сөздөңгөңизинде үндөңгөңиз «Алашканы» деп операны бөдүккөн. Ол шизиниң Ленинградтың С. М. Киров аттыг академиктиг опера болгаш балет театры белеткөөн. И. Державскийниң «Москвадан ырыкта» деп операны Ленинградтың академиктиг биче опера театрының коллективни көргүзөр.

Ийи чаа операны: Ю. Бирюковтун «Алдың сымдыктың кавазери» болгаш И. Морозовтун «Вржак» деп операларын Новосибирскиге көргүстөн турар. Б. Лавреневтиң «Сайлышкын» деп шизиниң сөздөңгөңизин ажаагыш К. Молчановтун бизизини «Херек» деп операның репетицияны Саратовта чорудуң турар.

Башкыр национал

ССРЭ-нің Даштыкы Херектер Министрствозунун МЕДЕГЛЕЛИ

Сөөгү үдө, ылаңгыя Индий-Быдатка дайын чорудугаалары сосоадарына чедирген Йенева чөвүдө хуралынын түд-велеинде, ол ышкыш «свропанын камгалаа нвнтиселжигези» дээрин тургузарынын панын бутраанынын түдвелеинде улустар аразынын шиттирлетинмез айтырылганын, оон иштинеде Азияга хамааржыр ай-тырылганын шиттирлээрине таарымча-лыг баадаар тургустунан. Улустар аразынын дүшүртүр чорунун улам чазырыл-дырарыга болгаш Азиянын шиттирлети-мез айтырылганын Азия чурттарынын эрге-ажыктарына болгаш Чөөн чүвөсө тайбынды быжылаарынын эрге-ажык-тарына дүшүртүр таарымчын шиттирлети-ринге тургустунан байда кайы хире ажыгатынын турары деп дүрүм бугуар айтыры тургустунун келер.

Улустарын эрге-ажыктарына-даа, тайбын-даа быжылаарынын эрге-ажык-тарына-даа чөвө таарымшас, хари-ндаа улустар аразынын байдалын чы-дигендерине дуулаан турар болгаш шиттирлети-мез айтырылганын таарымчын шиттирлети-ринге тургустунан байда кайы хире ажыгатынын турары деп дүрүм бугуар айтыры фактылар көргүзүп турар.

Мурнуу-Чөөн Азиянын чурттарын ко-мунисмен «амгаалар» деп чылдак ка-лаш, ам каш айлар дүргүзүндө ол рай-онга чаз агрессия шериг блогу чымп тур-гузарынын күшөдиген бетелекан Аме-риканын Каттышкан Штаттарынын ин-дустриялык-биле болгаш мыйдышкыны-бол чорутууну келген бидингир болгай. Ол бетелека Йенева чөвүдө хуралынын мурнууда-ла өткөзгөн турган, ышкыларга чаз болукту инциденттары болза, Йенева чөвүдө хуралын болдуна берген факт-нын мурнууда тургузарын болгаш оон-биле ол чөвүдө хуралдын бутраанын олар кордан турганын чөвө чазырайы тур-ганнар. Шак оон-биле холбоштыр айтты-нын чаз шериг бөлүгөжигезин тургузар согулга-биле Каттышкан Штаттарынын та-лазында, өскө-даа чамдык күрөдөлөрүн мыйдары ышкыш, Англиянын, Франциянын мыйдын алаадаар чорутуу кылган.

Йенева чөвүдө хуралын бутрадым дү-жүр азы ол чөвүдө хуралдын ажылдап турганынын үзөинде оон иштинеде чаз дөспир деп кордан орадажымшкынар турса-даа, чөвүдө хуралдын киркичтели-ринде хей урууру Индий-Быдатка дай-ныны доозар деп улустарын улам өзүп турар негеделерин барымдалаш, дүгү-жуганы чедип алган деп чөвө база-ла бидингир, оон түдвелеинде, Индий-Быдатка хан төгүшкүгүн сосоатканы болгаш Индий-Быдаткы улустарынчыл на-ционал хамаарышас чорукче дүрүм бугу-ар күзөп чүктүдүн барымдалаш тур-гаш, ол районда байдалы шуут таарым-чын шиттирлөөрине чогур чүдөлөрүн хандыгары болур.

Конференциянын киркичтелиринин со-ставы кандыгы дие, АКШ-тан ангыда Англия, Франция, Австралия, Чаз Зеландия, Таалаан, Филиппинер болгаш Па-кистан киркишени бидингир-ле болгай. Мынчангаш, конференциянын чымдырары-нын инциденттары чаз бөлүгөжигезин согулгазы Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт-тарынын «коллективтик камгалаа» болур дээр чикеттик быдыккап турган-за кон-ференцияга ол районун чурттарынын чүгө жүжү — Таалаандын, Филиппинер-ин болгаш Пакистанын хандыгы ам шы-даан, ол үч чурттар база, АКШ-биле шериг болгаш экономикаг «дузалаа» дугайында кудандымшкынын дугурул-га-биле холдоары болгаш буттарын ша-рыктан чурттар болур. Оон өскө киркич-тели бооза, АКШ, Англия болгаш Фран-циядан ангыш, британ доминион: Ав-стралия болгаш Чаз Зеландия, тодарай-лаарга колониялык күрүндөрдөн поли-тика болгаш экономика талазы-биле хама-арылааны эки бидингир күрүндөр болур турар.

Манилага болган конференциянын ор-ганизаторларынын бөдүт согулгаарын би-лип алыры Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт-тарынын дыка хей нуруузуна берте эвес болган. Оон түдвелеинде Индия, Индонезия, Бирма, Пейдон чикеттик чурттар ол конференцияга киржирдине ойталааннар. Мынчангаш айттынган блокка хандылар дөш орадашкан Чөөн-Мурнуу Азиянын чурттарынын хей нуруу, оон иштинеде чонун иштисин-биле кыздыга 440 миллион кижги болуп турар Индия болгаш Индонезия чикеттик чурттар ол блокка киржир-дине ойталаан. Колониялык күрүндөрүн индустриялык-биле Манилага көрө-гө ат салган Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт-тарынын чонун бүгү Мурнуу-Чөөн Азия-нын чонунун бештир бир кезе болгаш бүгү азий чурттарынын чонун калы алыр-га оон оондүп бир кезе болуп турар. «Ев-ропанын камгалаа нвнтиселжигезин» дугайында көрөнгөн бутрааны-биле хол-бош «күштүк тургустунан» дээр по-литиванын талаажыларынын таарымш-

кан байдалын «экин даштыкы» идеяш, амгы үдө Каттышкан Штаттар Англия-нын болгаш Франциянын деткичсезин-биле оо дуудаа Азиянын болгаш Оожум океан-нын районуга шериг бөлүгөжигезин чымп тургузар чаз бажынарны кылган. Ол чорук Манилага болган конференция-нын чымдырганын илеретинген, ол конференция сентябрь 6-дан 8-ке чедир доонор, амаа «Мурнуу-Чөөн Азиянын кам-галаанын дугайында көрө» дээринге ат салдыган, оон «күштүк тургустунан» дээр айттынган политиванын чедимши-ин кылдыр көргүзүп, ол дугайын оон ин-циденттары мегелеп алгырып турарлар. Ол конференциянын Мурнуу-Чөөн Азия-нын чурттарын бетелекөөн, оон Азиянын чурттарынын киркичтели чокка барыны чүк күрүндөлери бөдөстөөн бидингир деп факт база оон ангыда АКШ-тын кыл-гыларды Мурнуу-Чөөн Азиядан каш 478 километр иракта турар хирезинде-ле амаа Каттышкан Штаттар кол ролдуг болган факт болза, ол кандык көрөсө бо-луп турарына база оон-биле кандык согул-галарын холбоштырып турары дээрин-чыл дугайын чугаалап турар. Чаз бөлүгө-жигезин кымын «эрге-ажыктарына» тургузуу турар дугайын болгаш ол бөлүгөжигези Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт-тарынын эрге-ажыктарына таарымчын турар дээр кандык-даа бадтыкдарынын кан-дык үзөинин дугайын дөмгө факт-ла четчирин-биле тодарай чугаалап турар.

Мурнуу-Чөөн Азиянын улустарын олар-нын артында дөргөн ол району шериг бөлүгөжигезин тургузарынын планна-рын канчаар көрүп болгаш ол планнар оларнын эрге-ажыктарына кайы-хире таарымчыл чөпүн ол меделер четчирин-биле тодарай чугаалап турар.

Оон ангыда 600 миллион чонунг Кыдат Улус Республикасы чикеттик Азиянын и-ндий улуг күрүндө айттынган шериг бөлүгөжигезин тургузар чорукту бөдү-нүп аймык чөк чорутуна кызганы кыл-дыр четтүп-биле көрөш, индиг агрессия-лаанарга дуураанын турар.

Манилага болган конференция болгаш ол киркичтелиринин ат салган көрөсө Мурнуу-Чөөн Азиянын чурттары «ам-гаалар» согулгаалы болгаш оон улустары-нын эрге-ажыктарына таарымчыл турар дээр бадтыкдарынын кайы хире меге хоо-луну бо фактылар-за илеретин турар.

Манилага ат салдыган көрөсөн утказы бо дугайын база-ла чугаалап турар. Ол көрөсө болза, херек кырында агрессия о-рулгаалы болгаш бирги өлөчөгдө азий чурттарына улуг улаган дээр дугайын оон утказын керечлеп турар.

Көрөсөн киркичтелири тодарай «бай-дал» үчүн көрө таварылаада буттарынын аразында консультастары деп чүвөн березин 4-кү чүгүндө көрүп турар, ол «байдал» деп чүвөн оларнын ийн утказы өскө болгаш каш улам меделезин-биле азырга, ол чурттарга колониялык улуг күрүндөлөрүн эрге-ажыктарына болгаш оларнын шериг стратегтик кордал бол-дырына таарымшас кандык-даа болумту-кунар болуру бидингир турар. Индий-Быдаткы болгаш оон улустарынын на-ционал-хостагалык дайынынын талазы-биле Каттышкан Штаттарынын чазан ин-дустриялык чорудун келген болгаш чорударын дүгүтүлөп турар. Каттышкан Штаттарынын чазан көрөсө ат салып тура кылган тайлыбырына база оон көр-гүндөш, көрөсө көрдүнгөн кемчелер кан-дык-за «коммунисттик агрессияга» улуг улаган дээрин ол тайлыбырга медел-лөш, караче доонун киркери оон чазан орадажымшкы турар.

Ол шериг бөлүгөжигезинин агрессия характеринин дугайын ол бөлүккө көрө-сөн негеделер-биле эвес, чүгө ол кө-рөсөн согулгааларына дуулаап шыдаар күрүндөр киржи болуп деп факт база чугаалап турар. Өскөсө чугаалаарга, кайы-даа күрүндөгү ол тодарайлаашкы-га таарымчын киркериин дугайында айт-тырынын шиттирлээр эрге оон инцидент-тарына дозуу-биле артып каап турар. Ол дөргө херек кырында ол бөлүгөжигезин составын, оон характери шы-кыш, Каттышкан Штаттар шуут айтыры ол болуп турар. Батан чөпөсөнгөн Ба-рын Германиянын киржигезин-биле Ев-ропага агрессия шериг бөлүгөжигези-нин тургузарына улаган барыны чүк күрүндөлөрүн политиваны-биле ол бүгү шуут дөмөй болуп турар.

Каттышкан Штаттарынын болгаш Мани-лага болган конференциянын өскө-даа киркичтелиринин абдан-дуулаады кижги-рини болза, Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт-тарына улуг «үрөдөгөчти ажык-чоруду-ганын» шактылаар тызөдө, олар бутта-рынын күжөншикенини Каттыштырар деп болуп турар деп мегелеп турарлар. Оларны ат салганы көрөсө ол дугайын фактылар чугаалап турар. Ишкыла-даа ы-дык меделелдерин хей хоозунун билип алыры фактылар-биле болгаш ол районда ылаптык байдал-биле таныш кандык-даа кижиге берте эвес. Ол дугайы улустар-

нын национал-хостагалык шимчөөшкени, национал хамаарышас чорук дөш, чүч-чүс чылдардагы колониялык дарла-дан хостаалары дөш ол улустарына дем-исеин олар «үрөдөгөчти ажык-чоруду-га-лен алап турарлар. Хамыктык мурнууда Мурнуу-Чөөн Азиянын чурттарында на-ционал-хостагалык шимчөөшкенин ба-занын ажылап өлгү дег шериг органи-зациясын Азиянын болгаш Оожум океан-нын районуга чымп тургузарынын барыны түк күрүндөлөрүн, ылаңгыя АКШ-тын кыз-мыска орадажымшкынынар ша-ла оон-биле тайлыбыратынын турар.

Ол орадажымшкынынын соон дарып коммунисттик агрессия хоозун бөдөддөр база Совет Эвелеинге болгаш Кыдат Улус Республикасы улуг чөпгөдөр дангаар-ла улажык турарында херектик жүзүр өскөсөлөс. Ол арга чаз чөвө эвес. Ол арганы «Антикоммунисттик көрөс» дээр-зинин организаторлары бөдүндү үзөинде херектеп турганнар. Ол арганы ам ыла-нгыш АКШ-та, «күштүк тургустунан» дээр политиванын талаажылары ол поли-тика бөдүмчө чок апарган саянда-ла база херектеп турар. Хей-иништинин сана-оалын мегелээр херектик апаргада бол-гаш кайы-даа агрессия бөлүгөжигезин чымп тургузары-биле холбоштып турар ылаптык согулгааларын чазырынын кү-зөдө дангаар-ла ол арганы херектеп тур-ар.

«Мурнуу-Чөөн Азиянын камгалаанын дугайында көрөсөн» согулгаалы болза, Мурнуу-Чөөн Азиянын чурттарынын «экономикикт депшилгенге» база ду-залаары болуп деп оон инциденттары ба-дыккап турарлар. Ишкыла-даа ол балык-кад херек кырында буттук чорук-биле би-чин-даа дүшүпөй турар. Ол бадтыккада шын чөвө дээр-ле Мурнуу-Чөөн Азия-нын чурттарынын камгалаанын дугайы-нда саяны салымшкындар чаз шериг бөлүгү тургузар апарган дээр дугайын меделелдерге чугаалап турары хире-ле болуп турар. Херек кырында ол өлөктүк экономикаг согулгааларычө оон органи-заторларынын улуг күчөнгөн саяны ту-рары дээр, ол районун улустарынын экономикаг херектедериин дугайында кандык бир күчөнгөн саяны турары эвес, шериг-статистик характер колдоткан буттарынын хузунда кымын эрге-ажык-тарын дуурулга болуруп турарлары бол-тур.

АКШ-тын күрүндө секретары Дэлес Мурнуу-Чөөн Азиянын районун шериг стратегтик жүзү-дуулаан чугаалааш, «Ол район чиг-этин: аз-чоругучун, нефть, каузу болгаш демір рулазы чикеттик хей хевирлери-биле байлаа.» деп бо чыл-дын марта-ла чугаалап айтканы та-варыла эвес. Мынчангаш Мурнуу-Чөөн Азиянын чурттары АКШ-тын болгаш ат-лантика бөлүгүнүн талазы-биле оон өрү-дүк шериг респүблице стратегтик чиг-этин дуулаажылары болуп жүрүрүт. Кол-лониялык улуг күрүндөлөрүн экономика-га моон-даа мый оларын чиг-эт не-меден кылдыр бетелекөн. Көрөсөн кир-кичтелиринин мурнууда согулгааларын ойроон кылдыр салдыган «экономикикт кемчелериин» утказын шакла ында.

Херектеп утказын-биле оларга чаз шериг бөлүгөжигези колониялык күрүндө-лөрүн болуп болуп турар. Даштыкы көр-дөш улаштуу, чуртга улусту эрге-ажы-гырамын тургускан болгаш экономикаг болгаш културалг депшилгенге орунда быжы-биле кирген кыдат улустуң төгү-лүт тилеелерин-биле холбоштыр байдал-ды өскөсөлөс Азияга империалисттик кү-рүндөлөрүн экономикаг болгаш политик-тик турмуштарын хевээр артырар дөш империалисттик согулгаалар ол бөлүктү ү-зөинде кирин турар. Азияда сосола-чокка кадыбын турар национал-хоста-галык шимчөөшкенин хөдөдирбес дөш орадажымшкынар тура-лаа, азий чурт-тарынын улустары националдын хама-арышас көгүдөжигезин ору-биле чоруту деп бугуурдуг чугаалап болур.

Европанын айык чөк чоруну ышкыш, Мурнуу-Чөөн Азиянын улустарынын бө-дүлү аймык чөк чоруну болза, күрүндө-лөрүн ийнгила тургузуу хамаан чокка, даштыкыда айтканын болгаш киржи-лө чокка ол районун күрүндөлөрүн шунтуулап чүгө калы күжөншикенин-ге үдөжүлөш хандыгынын болур. Чүгө Азиянын улустарынын эрге-ажыктарына эвес, харины база бүгү-иниш тейбынды эрге-ажыктарына таарымчыл турар шак ол принцип Кыдат Улус Республикасын болгаш Индияны бо чымдык июнь 28-те, база Кыдат Улус Республикасын болгаш Бирманын июнь 30-дө каттыккан декларацияларынын үзөининде кирген. Азиянын улустарынын хамаарышас чо-руун болгаш тусый эргезин чүгүдүг деп көөр чорукка үндөшкөн, оларнын кө-гүдөжигезин чүгө тайбык бадтылаары экономикаг болгаш културалг көдү-рүшкүнүн болунар арганын оларга ажыдып болур деп чүвөгө чигизин тур-бес. Оон-биле холбоштыр улустуң пале-тазынга чөккө чаз чугаазында Индий-

Быдатка дайын чорудугаалы сосоатканынын жүзү-дуулаан чугаалааш, мынча дөш Индиянын премьер-министри Неру-биле чөпшөөрөшкөн барып болбас: «Ин-дий-Быдатка таарымчылганын түдвеле-инде Азия тайбынга улуг идеягиди бол-гаш догунваажынын болуп турар».

Чоосту, Камбоджаны болгаш Мурнуу Вьетнамын чаз агрессия бөлүгөжигезинин организаторлары ол бөлүгөжигези кан-дык бир хевир-биле тыртып киркериин орадажымшкынар турарлар. Көрөсөн шериг болгаш экономикаг кемчелерин көрүп турар чүдөлөрүн Камбоджага, Лаоска бол-гаш Мурнуу Вьетнама херектеп болур деп көрөсө кошкан протокола шуут чу-гаалап турар. Көрөсөн киркичтелири буттарынын көргөн-биле көрөсөн күштүк болуп району кайы-даа демиселерге алгыны болуп деп көрөсөн шериг талазы-биле дүзөдөгөргө хамааржып турар 4-кү чүгүндө, ол ышкыш 8-кү чүгүндө айттып турар. Ол байдалдарын көрөсө киркериин болза, Лаос, Камбоджа болгаш Вьетнам талазы-биле Йенева дүгүрүл-ганын күдөсөдирин шактылаар дөш шуут чүктүдүн дугайын ийн утказын эвес чу-гаалап турар.

Ишкыла-даа Вьетнам, Лаос болгаш Камбоджа талазы-биле Йенева чөвүдө хуралын киркичтелиринин алган ху-дөдөлөрүн-биле айткан орадажымшкы-нынар дүшүпөс деп чүвөгөн дугайын «Мурнуу-Чөөн Азиянын камгалаанын дугайында көрөсөн» авторларына са-гындырары артык эвес. Ол үзөдөгөргө болгаш Чоосту, Камбоджаны болгаш Мурнуу Вьетнамын талазы-чилеринин Йеневага кылган меделелдери болза ол күрүндөлөрүн кандык-бир шериг бөлүгө-жигезин хандыгар арганы кылып тур-ар.

Бо көрөсө болза Каттышкан Национал Организациянын Уставынын согулгаалары-на болгаш принциптеринин «Иштисин турар дээр чикет-биле «күштүк позиция-дан» дээр политиванын талаажылары көрөсөн эге чүгүндө меделеп турар. Ишкыла-даа индиг хевирлэг ме-делелдери кандык-да үзөини чөк деп көөр берте эвес. Манилага ат салдыган көрөсө болза, Соңгу-атлантика көрөсөн чикеттик өскө-даа агрессия хандык чак кызым шериг бөлүгөжигезинин тургу-зар дугайында дүгүрүлгөдөр шыкыш, херек кырында Каттышкан Национал Органи-зациянын согулгааларына болгаш принциптеринге шуут-ла улаураанышас болуп турар болгаш Каттышкан Нацпа-ларнын тайбынга инактылык принцип-теринге болгаш тайбынын деткиренин принциптеринге чөвө демиселешс «де-дешимшикенин, чаз дайыны бетелекө-ринге улаган хөдөшшикенин дугал чазыры-биле бо таварылаа КНО-нун ады болгаш ол организациянын ту-гун ажылап турар.

Күрүндөлөрүн шериг бөлүгөжигези-нин тургузар чорукту индиг бөлүгөжигези-не кир тыртырып турар чурттарынын улустарынын «амгалаанын» эрге-ажыктары деп база «экономикикт деп-шилгенге» дуулаар деп чылдактар-биле агартырын бири улаада-ла орадажым-шкынар болуру бо эвес. Атлантика бөлүгү ту-гузуп турууда индиг турган, ам бутрап дүшкөн «свропанын камгалаа нвнтисел-жигезин» тургузарынын планарын ажылдап кымын турууда индиг турган. Ол зорук амы таварылаада база катан-танып турар.

Манилага болган конференциянын кир-кичтелиринин чымдызын чоокта чаз-ла Азиянын улустарынын национал негедел-ерин буттарынын чүгүдүг деп көрүнгөн дугайын меделелгезин болгаш улусту Кы-дат-биле буттарынын харылааларын чо-гумчудар күзөшүн чугаалап айттып тур-ган деп чөвө бөдүмчө кичөөнгөн улаа-дынын турар. Оон-биле холбоштыр Ан-глиянын, ол ышкыш Франциянын тус-ый төлөсөшкенинин ылаңгыя Йенева чөвүдө хуралынын үзөинде чогур ме-делелдериин дугайын саяндырары ар-тык эвес. Ишкыларга чөвө Азияга улуг болгаш ылаңгыя Быдатка улуг улаган агрессия шериг бөлүгөга Англиянын бол-гаш Франциянын киржигезин-биле ы-дык меделелдери канчан каттыштыра-ды деп айткысыачык-дыр.

Совет чазы Манилага болган кон-ференциянын болгаш «Мурнуу-Чөөн Азиянын камгалаанын дугайында көрөсө» ат салган чорукту Азиянын болгаш Бирма-нын чөккө айык чөк чорукту эрге-ажыктарына улуг болгаш оон-биле калы Азиянын улустарынын хостагалынын болгаш национал хамаарышас чорукту эрге-ажыктарына улуг улаган хөдө-лишкенин кылдыр көрүндө эскөр бол-гаш шыдаас, Мурнуу-Чөөн Азиянын бол-гаш Оожум океанын районуга айтты-ган чаз шериг бөлүгү тургузарынын ин-циденттары-күрүндөр тайбынын быжы-лаарынын согулгааларына ханымын-биле дуураанышас болуп турар буттарынын хөдөшшикенинин уруунда бүгү ха-рымысалганы буттарына ап турарлар.

Тудуг ажылын ботмуп дуртурм Дөшө чонун сууржун, колхозчу амды-ралче шилчип турар бистиян областы амгы үзөинде тудуг ажылы колхоз тур-гуушунунун айттырына кол черин эздөп турар. Индиг турбуже, Улуг-Хем районун Киров атыг колхозу бо чыл-дын тудуг планын үзөинде чедип турар. Оон төвт—Чодураа болза, тудуг калбар-тырына таарымчалыг чер. Чаатынын тайгашында (суурдан чүгө 12 кило-метр) тудуг ыжкын барык-ла шилдиге чокка бетелек ап болур.

Колхоз бо чымп чуртталганын 4 чаз бажынарны тудар планын, а херек кы-рында чүгө чангыс бажынын ханазын тургускан, эртен чымп чедип кылбаан 6 чуртталга тудугтарында база чангыс 6 бажынын дооскан. Ол ышкыш бугү-рүдө, култура-амдырал тудугтарында кылдынганын база чөк. Үч чыл мурнууда тудуп өткөдөн ветеринария бажыны ам-даа доозулаан, мелдунтунун бажыны тараа чөк хөвөр, бо чымп 100 тонна база унар оскал тудуп алыр дөшө күдөсөтүмөн.

Нияттын улуг ажы-агый болуп турар колхозтун ажы-агыйн план болгаш даңзы-бүртүккө чөк чорудуп бол-бас. Шын тургускан даңзы-бүртүккөдө рөлү колхозтарын чедимшикенин көгү-дөш болгаш организас, ажы-агый талазы-биле оларын моон соңгаар быжы-лаары дөш демиселге канчаар-даа ажык улуг жүрү-дуулаан.

Даңзы-бүртүккө — нияттын улуг ажы-агыйн планын удурутууну, колхозтун өңчү-хөргөшүн ажыгаары болгаш камгалаары дөш хынадаанын чөвөсө.

Даңзы-бүртүккөдө колхозка шын органи-зацият тургускан чорук болза, ният-тин байлаан тургузуп турар ижкериин ажылынын түдвелеин тода илереди бол-гаш артедий оругаларын күш-хүнери-биле шын хуваар арганы берип турар.

Колхозтарын быжылаар болгаш олар-нын даңзы-бүртүккөдө база санаалга чо-рудугаалы экижидери дөш коммунисттик партия болгаш Совет чаз улуг күчө-нгөн саяны турар. Даңзы-бүртүккөдө шын чорудары-биле колхозтарын бүгү-лө херектегирин дөш майкытар-биле ханды-гар, колхозтун даңзы-бүртүккөдө кир-межидиги кадрларын бетелекөөрүн, сая-хөө ажы-агыйн таарымчыл тургу-зарынын талазы-биле улуг дуулаамчын олар ап турар.

Колхоз тургузуунун чылдарынын иш-тине нияттын улуг ажы-агыйында даңзы-бүртүккөдө шын чорударынын бай-лактыг дүгүрүлгөсү чедип алдыган, са-накчы болгаш бухгалтер кадрлар өзүп, буттарынын билини бедидип турар.

Биш-Хем районун «Кызыл тараачын», Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чыл» болгаш «Коммунисттик орук» колхоз-тарынын даргалары артедь ажы-агый-нын бүгү адыларын удурутуун экижиде-ри-биле даңзы-бүртүккөдө сан көргү-дөлөрүн шын ажылап билиринин үзө-инде көргүзүп турар. Бо колхозтарын санаачылары (бухгалтерлери) акша-хөргө-линерин, эт-материалдарын, продукция-нын чарыдан турарынын шын хынадаанын тургускан.

Индиг болза-даа, чамдык колхозтарда даңзы-бүртүккө үдөрөсө, санаалга чо-рудугаалын чөтөсө чорудуп турар. Мал ажы-лынын продукциясын, үзөин ижам-бур-материалдарын болгаш акша-хөргөлинери чамдык колхозтарда даңзы-бүртүккө, хы-нада чөк азылган турарында саначы-лар, оордаар чоруктарга кирин, ният-тин ажы-агыйн кошканды турар. Чи-жээ, Кызыл районун «Чербы» колхозу-га 1954 чылда 16.426 рубль саначыга кылган буруулу кижилерин шуугу хайрысалаанын кирин, шилдиге. Каз-Хем районун «Большевик» колхозуна эт-хөргөлини бригадирлерге быжылап бербөөн, оон түдвелеинде 5 баш мыйысты улуг бода мал, 4 баш хой четпей турар. Биш-Хем районун «Тилдиге» колхозка 8029 рубльди саначыдан кылган, бу-руулу болган кижилерин харымысалага кирген.

Бо колхозтарын ревизия комиссиялары 1954 чылдын дүргүндө чангыс-даа ревизия кылбаан болгаш бо четпестери иле-редип шыдаан. Көзө ажы-агый арте-дий Уставында колхозтун ревизия ко-миссияны чылда 4 катан, өскө-биле чуга-лаарга квартал саначы кылдыр жүрү-рүрүт деп айттып турар. Инструктор-бухгалтер болза, ийн агар хынадаан бол-гаш сан-хөө ажы-агыйнын бир хынада-нын чорук.

Чөчүс мун рубль эт-хөргөлиг ар-тедьлерин нияттын ажы-агыйнын бүгү талазы көгүдөш болгаш быжы-нын даңзы-бүртүккөдө эки таарымчыл тур-гузарына бедис негедени негеп турар. Колхозтарга сан-хөөн болгаш даңзы-бү-

ртүккөдө чорук-чуртмунг тургузары дөш көзө ажы-агый органдарынын хары-мысалаан бедис турар. Оларын согулгаалы болза, артедь буртууга даңзы-бүртүккө болгаш буртууга болгаш чорудугаалы чогур дөшө-неге турарын чедип алырдын.

Бо үдө бистия областы колхозтар ула-ды, оларнын ашма оругааы бедип турар. Санаалга чорудугаалынын бөдүмчө система-ын индиг колхозтарын хандырыс апар-ган, мынчангаш даңзы-бүртүккөдө колхоз-тун санаалга чорудугаалынын ийн таарым-система-биле чорудары негетинип турар.

Колхозтарын санаалга кадрларын бетелекөөрүн талазы-биле чамдык колхоз-тар чугулаа көрөбөй турар. Чижээ, Бай-Тайга, Өвүр, Чаз-Хөт, Эрзин болгаш өскө-даа райондарын колхозтары 1953 болгаш 1954 чылдарын дүргүндө санаалга ажы-агый чангыс-даа кижги өрөтөшөн. Бо райондарын колхозтарында даңзы-бүртүк-көдө сандагый байдала туруп тура-ла райондарын удурутуучулары бо дугайында айткыры тургустуну турар.

Көзө ажы-агый органдары колхозтарга санаалга чорудугаалы таарымчыл-дык база даңзы-бүртүккөдө экижидерин талазы-биле чугула бүгү кемчелерин чер-чеге ап чорудар хузаагелг.

Артедий бүгү эт-хөргөлиг тода санаар болгаш оругага кыр бижиткени кылдыр тургузар төлөдө даңзы бүртүккө-дө база санаалга чорудугаалынын талазы-биле хамык дептерлер болгаш өскө-даа до-кументалер колхоз бугурунө турар, олар-нын шын бижип додурган турары негетинип турар. Санаалга чорудугаалы ийн таарым система-биле чорударын кадрлар бетелекөөн дүргөдөр кемчелерин алган турар жуураут.

Колхозка даңзы-бүртүккөдө шын тургу-

Улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының бирги сессиязының ажыттынганы

ПЕКИН, сентябрь 15. Хуайжяньтинин азы бүгүн байырадык шынчы-биле шимелтишкен. Улустун политиктиг боскулаттыгыт Чувуэлинин сессиязы беш чык мурунда аңа нийти программаны хүлээп алган.

Улустун Кыдаттың түрүне эрге-чагыргазының дээди органы—улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының бирги сессиязы бүгүн ол залда ажыттынган.

Социалистик түрүгүзүшкүни орун-биле Кыдаттың улус ийинги хөгүдөөсүнө төөгү таамак-биле улус жүрү-уткамык шийтирерин хүлээп алар дөш кыдат улустун депутаттары чурттуң бүгү бундунарында чедиң келген.

Сессияның депутаттарының арасында—Кыдаттың мадырлык ажыктын алдымын, тараачынаарының кыдат интеллигенцияның көй мизанов миссаварының, улустун достакты армиязының эрге-мадырлык дайынчыларының төлөөлөкчилери, чурттуң чогууң бүгү кезектеринин төлөөлөкчилери бар. Улустун сонгугурунаарының иштанде жерешерин дыйа хай.

Кыдаттар болгаш уйгурлар, казактар, моңгол болгаш тибеттер, мао, ло, чжуан улустарының болгаш улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының сессиясында келген еске-даа хей-хей биче националдарының төлөөлөкчилери БУР-нун хостугу болгаш дең эргедип улустарының чактыс өңит, хей националдык өг-бүлөсүн төлөөлөп турарлар.

Аудасарыңда таптыг-ла үш шаа турда, хуралдар залга Мао Цзю-дун, Чжу Дэ, Лю Шао-ци, Сун Цзин-линь, Ли Цзин-шэнь, Чжан Дянь, Чжоу Энь-дай, Линь Бо-цзюй болгаш Лун Би-ун алар өстүп келгиле орулшаннар үр, диймиттиг алдың чакташкың-биле утсаар.

Улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының бирги чымчалының сессиязын Кыдат Улус Республикасының Улустун Төп Чазаның Даргазы Мао Цзю-дун ажыттышкан, сессияның депутаттарыңа доңчу өгө сөзү чыгаалзан.

Амгы сессияның соругазы чүд дөргө: конституцияны хүлээп аларга, чугууа коойдуларын балдыраар, чакаттың ажыктын дугайында илеткелди чүдүлүп деп көрүп; күрүсө аппаратының чыа улустун составын сонгугуру болуп деп Кыдат Улус Республикасының Улустун Төп Чазаның Даргазы Мао Цзю-дун бодунуң өгө сөзүгө медделгөн.

Сессияның төөгү таамак-биле кайгамчык улус жүрү-дүзүмүн онзалып медделгөнүшкан, Мао Цзю-дунуң чыгаалзан болза: «Ол дөргө 1949 чылда бистин республикамыстың үндөмелтигин түртүстүгүңа үзүндө бөр, бистин улустунуң чедиң алган чак-чак чедишишиңери болгаш чак-чак тизмелгелерин медделеп турар ү-дир. Амгы сессияга чогаатып кылдынар болгаш хүлээп алдынар улустун конституция болза, бистин чуртугубука социализмниң керөөн дыйа буртугубулардыр».

«Бистин кол соругазы чүд дөргө бүгү чурттуң улустун каттыштары, бүгү чурттарда бистин бүгү өндүгүрүшүңиз деткимчезиң чедиң аларга, социализмниң улус түрүңиз тургузары дөш демисекири болгаш улустар арасыга табыңны ийешейлгик камтаарыңа база ийик терелтеңиз депшилгезиңиз керөөңгө идаг бери болуп—деп Мао Цзю-дун үртүдүчүлөөн.

Бистин чуртугубуң улусу кызымаккай ажылдап, Совет Эвилелиниң болгаш еске-даа амы-дүмкө чурттарыңа муракчы тургудулаң өрөкүрүңгө бүгү-дө болунар чүдүлгө кылдыр улустунуң, бистин кижилеривис эп-сеткилдик, биче сеткилдик болгаш күш-ажыга иналымдык болуп улустунуң, бот-болуп чүдүдүгүңүң база бот-болуп дуулаң, билиңгек болгаш улустарга чоруктарың болдурус улустунуң, амгы үдө экономика болгаш култура талды-биле хонодунгай болуп турар бистин чуртугубуң бо үениң културалыңың бөдөк дендедиң улус индустриалдык күрүсө болууларының кам-аш беш чылдар планнарын боттангыларының чорудуламыңа

белен болуп улустунуң. Бистин керөөнсө шынныг, Шынныг керекке кандыг-даа дайын тынмас.

Бистин керөөнсө бисти буртугубуңаар аска чыдар бистин күжүдүстүң үндөмели болза, Кыдаттың Коммунистик партиязы болуп турар.

Бистин угаазыламыстың теоретиктиг үндөмели марксизм-ленинизм болуп турар. Бистер бүгү-дө бергелерин болгаш таарымча чөк түдөлөрүн ажык эртпал, бистин чуртугубуң улус социализмниң республика кылдыр куудурун шылмаарыңа долу бүтүрүлгө бис.

Бодунуң чыгаазының түнөөсүнө Дарга Мао Цзю-дунуң чыгаалзан болза: «Бистер буртугубуңаар чоруп олурар бис. Бистин буртугубуңаарымыстың кычан-даа кылдып көрбөсүн улус болгаш алдарың керекте кылдып турар бис. Бистин өңис соругазың чедиң алдыңга турар улустунуң. Бистин өңис соругазың чугаа чөк чедиң алдыңга турар.

Бистин чуртугубуң бүгү 600 миллион улусу бистин ийик керөөнсө дөш каттыжып болгаш демисекип турар!»

Бистин улус Төрөөн чуртугубуң илгерилең!».

Уралдың депутаттары Мао Цзю-дунуң сөзүн байырадыктың шимелтиги турар диймиттиг алдың чакташкың-биле утсаарлар. Кыдат Улус Республикасының Түрүне гимниңиң залга байыралдык-биле чангыланым турган.

Революцияның керөө дөш өлгөн демиселдеринин тураскаалым Мао Цзю-дунуң савалын бодуңаар депутаттар үш миңууа дийинде мыттавайн тураскаап эрттиргенер.

Сессияның президиумун Мао Цзю-дуну баштадыр 97 кижик составың сонгугу дугайында Лун Би-унуң савалын депутаттар диймиттиг алдың чакташкың-биле утсаарлар. Сессияның секретарыңа Ли Вэй-хэнь сонгугурунган.

Оң соода хуралың чактарың чарлаан. ПЕКИН, сентябрь 15. Улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының бирги сессиязы кыска чактарың соода бодунуң ажыктын баша үртүдүчүлгө киргеш.

Сессия даразындагы хүн айтырылганы бир үш-биле чүдүлүп деп көрөгө:

1. Кыдат Улус Республикасының конституцияны хүлээп аларга.

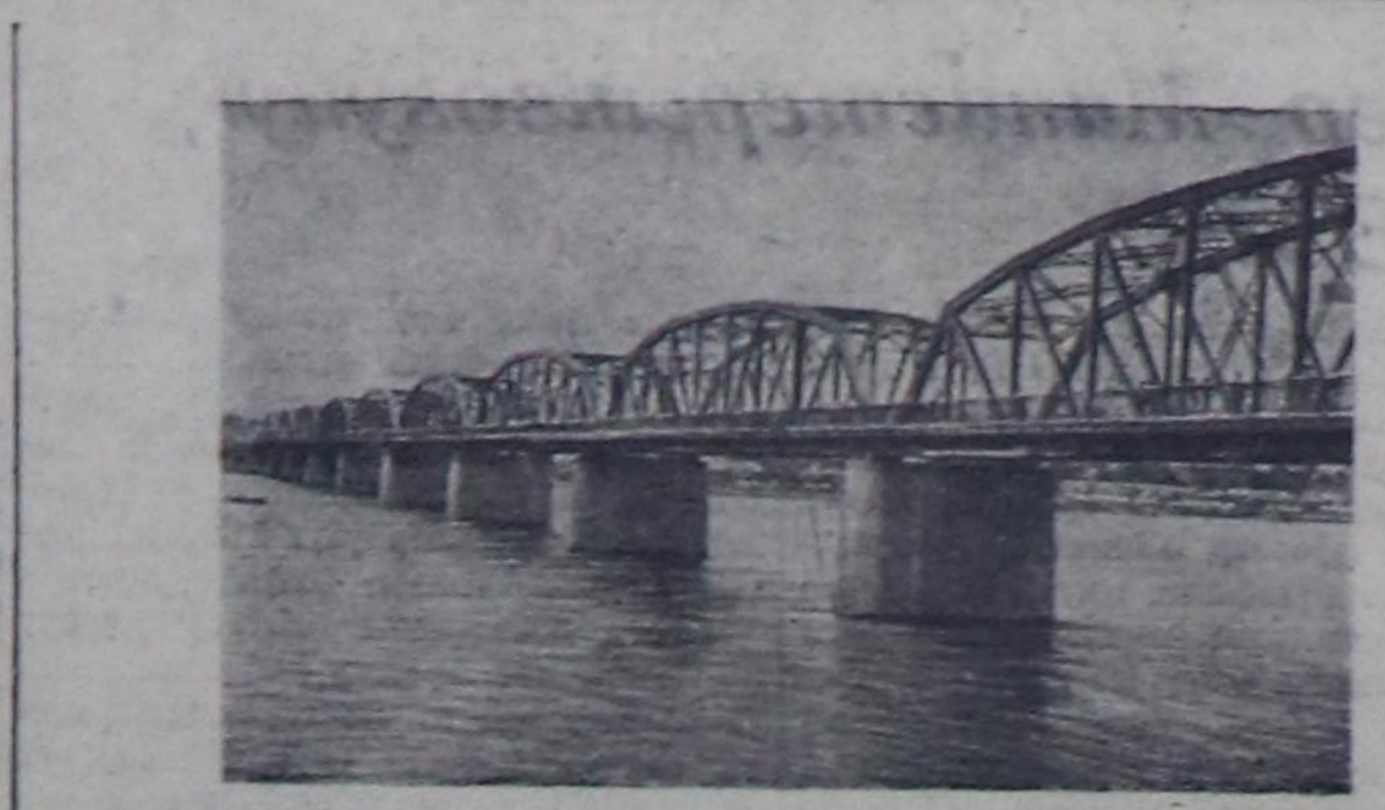
2. «Кыдат Улус Республикасының улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының организациястың чуртунуң», «Кыдат Улус Республикасының түрүне Чувуэлинин организациястың чуртунуң», «Кыдат Улус Республикасының улус стипендияны организациястың чуртунуң», «Кыдат Улус Республикасының улус културалыңың организациястың чуртунуң», «Кыдат Улус Республикасының бүгү чадарларың улус төлөөлөкчилеринин чөр-чөр хуралдарының болгаш чөр-чөр улус Советтеринин организациястың чуртунуң» хүлээп аларга.

3. Чазалтын ажыктын дугайында илеткелди балдыраар.

4. Кыдат Улус Республикасының Даргазын болгаш Даргазын орадыкчыны; улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының Президиумунуң даргазын, даргазын орадыкчыны, чийгине секретарын болгаш кезикчелерин; улустун Дөди ступунуң даргазын; Улус прокуратурамызың чийгине прокурорун сонгугуру болгаш премьерия, премьерия орадыкчыларының, министрлерин, комиссия дарагаларының болгаш түрүне Чувуэлинин чийгине секретарының; камтаалдык национал Чувуэлинин даргазының, даргазын орадыкчыны; национал керектеринин талакы-биле комиссияны, хоойбуудула саваалдарының комиссиязын болгаш улус төлөөлөкчилеринин Бүгү-кыдат хуралының бирги чымчалының бюджет комиссиязының даргазын болгаш кезикчелеринин томуйлашкычыларын балдыраар.

Сессия оң соода хүн айтырымың бирги чүдүлгө шилчөөн.

Кыдат Улус Республикасының конституцияның төлөөлөкчилеринин дугайында илеткелди Лю Шао-ци кылган. (СЭТА).

Тайбичыдыгыңа чарганмын соода Корея Улус-Демократтыг Республикага орустарың болгаш көвүргүлериң катар тургустушкун ажык-дагы улус-биле кызбарып чоруткан. Чокта чыа Тейонган хемни кезир Пхеньянче баар черин көвүртүп катар тургускан. Көвүртүгү туудушкунуң кыдат тускай эртемчилер болгаш ажыкчынар киришкенер. Чурукта: Тейонган хемде катар тургустунган авто-орук көвүртүүнү ийити хеври. Фото А. Воронцовуу. СЭТА-ның пресскашпези.

Делегейин ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылганы

ВЕНА, сентябрь 15. Профессилдеринин Бүгү-делегей федерацияны профессорилдеринин алжир каттыжымының телеграмма чоруткан. Бүгү делегейиң 80 миллион ажыкчы чоннарының мурунунда Алжирин ажыкчы чоннарыга ханы көрүлгөдү күвээди болгаш өлгөннерин өг-бүлелеринге кажымдалыңда илередиң турар. Профессилдеринин Бүгү-делегей федерацияны алжир улус-биле эп-сеткил каттыжымының демде кылдыр, Орлеанвилди чөр шимчешкиңизден догаран чоңуңа 500 муң франкты (акшаны) дамчыдып бөриң шийтирлөөн деп телеграмма дийнадып турар. (СЭТА).

Көдө ажыл-агый механизациязының талазы-биле делегей конгресси

БУДАПЕШТ. Сентябрь 13-те Будапеште көдө ажыл-агый механизациямын талазы-биле делегей конгресси ажыттыңан. Ийик Совет Эвилелиниң, Румынияның, Герман Демократтыг Республикасының, Чехословакияның талазы, Венгрияның эртемденнери, көдө ажыл-агыйның механизаторлары кирип турарлар.

Конгресси Венгрияның чөр ажыкчының министрияны орадыктым Милэй Бөвөн ажыткан. Ол, конгресси киришчилерине баайр чедирген болгаш конгрессиң ажыкчыны улус үжү-дүзүмүн демделгөн. Социализм үениң көдө ажыл-агый механизациямын талазы-биле кезикчилеринин эки көрүгү болза, Москвада Бүгү-эвилелин көдө ажыл-агый делегейинде көрүскөн чедишиңкер болуп деп Бөвөн чыгаалзан. Тайбичың болгаш социализмниң лагеринин чүдүлгөдө көдө ажыл-агыйны улус ийик механизаторлары, бистин арасыга найырадык бижылаарыңа конгрессиң ажыкчы органы бөр деп ол бүтүрүлгө илертеди.

Совет төлөөлөкчилеринин мурунда төлөөлөкчилер баштыны, СССР-ниң Көдө ажыл-агый министрствозунуң МТС-тер болгаш көдө ажыл-агый механизациямын Көд эргелелиниң начальниги орадыкчы И. А. Корбу байр чедирген. Эске-даа чурттарың төлөөлөкчү ол ийик сөздөгө байыр чедиргенер. «Тараз ажаап ажыкчынының комплексилги механизациязы, «АП—400» деп комбайнын тургузары болгаш ажыкчылар» деп илеткелди Венгрияны көдө ажыл-агый машиналарының эртемчилер институтун директору Имер Рабо кылган. Комбайныны совет хеврилериңе үндөмөлөөн «АП—400» деп венгр тараз комбайнын тургузарың болгаш ол комбайнын ажыкчыларын дугайың ол чыгаалзан.

Конгресс ийик хонукта үртүгүчүлөр болгаш хөп олдурт култураларың ажылдап кылдыр механизаторларының, кадык мал чийгериң механизаторларың болгаш МТС-терин талазыңдан колдөмөлөөн ажыл-агыйларга болгаш тараачынарга хува көрүлгөсүн дугайыңа айтырылганы ол ийик чыгаалзан кээр. (СЭТА).

Софияда совет артистеринин концерти

СОФИЯ. Сентябрь 13-те «Болгария» деп концерт залыга Болгарияда аалдап чоруп турар совет артистеринин концерт көрүгүчү болган. Залды улус долдурулган. Болгарияның Улустун хуралының Президиумунуң даргазы Г. Дамьянов, чакан болгаш Болгарияның Коммунистик партиязының ТБ-ының кезикчелери, а ол ийик СССР-ниң Болгарияда элчин Ю. Б. Приходов, дипломаттык корпусуң кезикчелери концертке орулшаннар.

РСФСР-ниң алдарың артист эвилелчелест С. Клушевскийниң, Ленинградтың С. М. Киров агты опера болгаш балет театрының ыраажым В. Максимованың, иянистка Т. Николаеваның, Башкыр АССР-ниң күрүсүн опера болгаш балет театрының ыраажым З. Настреддинованың болгаш Башкыр АССР-ниң улустун артист Х. Сафудиновичниң, РСФСР-ниң алдарың артист, Ленинградтың Биче опера болгаш балет театрының ыраажым С. Шапошниковуң көрүгүчелерин көрүгүчүлөр ийик-биле утсаар.

Концерттин ийик кезинде Уралдың улустун ыры улус чедишиңкениң оюн көрүскөн.

Концерттин кижикчилерине култура министрствозунуң төлөөлөкчиси И. Башев чиреткени ханымында байр чедирген. Совет иянистка Т. Николаева харың сөс чыгаалзан. (СЭТА).

Ленинге тураскаалдык польша суурда тургусканы

ВАРШАВА. Польша-совет найырадык айың холбаттыр Польша воеводствозунда Хосталга шөлгө бүгү делегейин ажыктын алдымың баштыкчымы, делегейде бирги социалистик күрүсүн тургустуучу Владимир Ильич Ленинге тураскаалдык байыктың ажыкчыны болган. Тураскаалдык ажыкчыны чокку суурларын 4 муң хере тараачын чоннар чымалганнар.

Ол ийикш Польша воеводствозунуң үлөүчү бодуругубуңаарың ажыкчынының төлөөлөкчилер киришкенер.

Ук тураскаалдык польша-совет найырадык интеллигенция түс чөр организацияны болгаш ол черин школарыңың СССР-биле өнүктөр бөлүгүңүң эргелени чоруп бодурун кылган. Ону школа бажынының баарында тургускан. (СЭТА).

Кыдат улустун эки-турачыларының кезектеринин Кореядан үнүп турары

ПХЕНЬЯН. Кореяның төп телеграф агентлигиң дийнадып турары бодурун алдыр, төрөөн чуртуңа эп чыап турар кыдат улустун эки-турачыларың бирги поезд сентябрь 14-те Пхеньян тавартыр эрткен. Пхеньяның вокзалыңа кылдат эки-турачыларың политиктиг партияларын, хей-ниити организацияларының болгаш Кореяның Улустун армиязының кезектеринин төлөөлөкчилери үздөнөр. (СЭТА).

Лаоста вьетнам улустун эки-турачыларының командалык француз эвилелин чепсектиг күштеринин туттурган шериглерин хостаан

ШАНХАЙ. Вьетнамың информация агентлигиң дийнадып турары бодурун алдыр, Патет-Лаонун чазаның болгаш Лаоста Вьетнамың Улустун армиязының командалык төлөөлөкчилери сентябрь 11-де Сам-Сонда (Тань-Хоа жолу) француз эвилелин чепсектиг күштеринин 200 туттурган шериглерин чедирип берген, аларын ийинде 162 сонгу америкалар, 29 европейлер, зоотан националың 5 туттурганнар болгаш вьетнам националың 4 туттурганнар бар. Олар шунту 1953 чылдык төмүңүндө Төп Лаоска туттурганнар.

Америк шериг базаларында ажылдап турар япон ажылчынарның ажыл соксадышыкыны

ШАНХАЙ. Токйо радиозунуң дийнадып турары бодурун алдыр, сентябрь 13-те бүгү Японияда америк шериг базаларында ажылдап турар 109 муң ажылчынарның ажыл соксадышыкыны өгөлгөн. Ажылчынар болза, базаларың америк администрация черлеринин профанализ эргелерине кыжаның турарыңа удуураңың, күш-ажылдың телевириң угааттырыңарын берген турарлар. Бары-ла бүгү америка курга чөр, шериг-агаар болгаш шериг-агаар базаларында таңымалдарың тургускан. Базаларга ажылдар чөк болза, шунту соксаан турар, чөк болза, америка солдаттар ону кылган туурар.

ПАРИЖ. Франс Пресс агентлигиңиң корреспондентияның Токйода дамчыдып турары бодурун алдыр, америка шериг-лерде ажылдап берип турар 137 муң япон ажылчынарның хаара туткан 48 шактыг ажыл соксадышыкыны сентябрь 14-те Японияга үртүгүчүлгөн. Ажыл соксадышыкының хаара туткан 150 төптөрүң азында азы кезикчелер болуп турар таарымча чөк чорутарың дугайың дийнадып турар. Ийиктиң, ажылчынарның таңымалдарының турганы шунтуке көчүг дүргөн хеме таварың келген америка автомашинаның жүрүтүдөн ажин соксадык депт ажылчың балыңганан. Нюкамага броневиктерин 60 полицейлериң таңымалдарың шунтуке чыа таварыңын орадышкан. (СЭТА).

Иденниң Аденауэр-биле чугаалажышыкыны

БЕРЛИН. Барын-Германияның АДН агентлигиңиң дамчыдып турары болза, сентябрь 12-де эрги Боннга Англияның даштыкы херектер министри Иден биле канцлер Аденауэринин арасында чугаалажышыкыңар болган. (СЭТА).

Иденниң Римге чораныңа

РИМ. АНСА агентлигиңиң дийнадып турары бодурун алдыр, Римге даштыкы херектер министри Иден биле итали чакаттың арасыга чугаалажышыкыңар доогулган. Агентлигиңиң мөдөлөп турары болза, Иденниң Европа чуртарының найысладарында чоруп турары «европаның камгалап интележикиге» тургузарың дугайында керөөниң буурап дүшкөң-биле холбаттыр болуп турар. Дийнадыгың сооңундан алгаш кээрсе, Иден болза, «европаның камгалап интележикиге» Барын Германияны чепсек-лоринин еске кандык-бир хеври-биле соогурун дийлеп турар. (СЭТА).

Иденниң Римге чугаалажышыкыңарыңа

ПАРИЖ. Италияны даштыкы херектер министри Пиччони биле Великобританияны даштыкы херектер министри Иденниң арасыга Римге болгаш чугаалажышыкыңарың доогулган дугайында италига дийнадып турары болза, Иденниң Европа чуртарының найысладарында чоруп турары «европаның камгалап интележикиге» тургузарың дугайында керөөниң буурап дүшкөң-биле холбаттыр болуп турар. Дийнадыгың сооңундан алгаш кээрсе, Иден болза, «европаның камгалап интележикиге» Барын Германияны чепсек-лоринин еске кандык-бир хеври-биле соогурун дийлеп турар. (СЭТА).

Иденниң Парижге барыны

ПАРИЖ. Сентябрь 15-те Англияны даштыкы херектер министри Иден Парижге чөдө берген. Ол аңа француз чакаттың баштыкчымы Мелес-Франс-биле, Франция, Бельгия, Голландия, Люксембург-биле 1948 чылда Англияның чаргазын броссоль керөөниңе үндөмөлөөн Барын Германияны чепсеклорун көрүп турар болуңуң планыңа дамаарыштыр чугаалажышыкыңарың чорудар. Керөөниң кижикчилерине Барын Германияны киририңиз аңгыда «Иденниң планы» Италияны киририңиз база көрүп турар. Парижге Иденниң чугаалажышыкыңарың болза, «оң Европага чоруп турарыңың «Эн-не берге үези» болуп деп партияң парлагызы санап турар. «Иденниң планы» Парижтиң сооңундарың хей күрүтүзү Францияны дамаарышпас чорутуп, айнык чөк чорутуу даярлабайн турар, герман милитаризм катар тургузарың айнык кылдыр шунтуңга бижип турарлар. (СЭТА).

Египетте үерлээшкн

ЛОНДОН. Рейтер агентлигиңиң Египетте үерлээшкенин дийнадып турары болза, Египетте үерлээшкн күш-төп турар. Ийиктиң сууңуң денгелди көлдүрүп турар. Баирин чыгыс районнары сууга алдыкан. Хоорайның муруну таламында турар чоңга айыктыл тер таварыштарың турар. (СЭТА).

Индияның човунуң саны

ЛОНДОН. Рейтер агентлигиңиң корреспондентияның дамчыдып турары бодурун алдыр, эрген чылдын дургууңда Индияның чоңу 14 миллион кижик чедир өссөн. (СЭТА).

Харысалгалы редактор Д. О. БЕГЗИ.

Эт дамчыштыр курттан канчап аарый бээрил?

Глистериниң (курттар) дыка хей ийик-бүрү хеврилери бар болуп турар. Оларның чамандыры барган, өсселери калбан; чамандык маггыстарың узуңу 10 метрден узун, а чамандыкы микроскоп биле көрүп болуп ол хире бичин.

Курттардан аарый берип болурунун хеврилери дыка хей: Чиниз, калбан кыжа (балын солитер) болгаш Сибириниң ийи аастыг курту чүгө чиг, чедир хайыңдырып, бижырыбан балыкты дамчыштыр халдар болза, аскариттер, кара баштыг курттар көрүн-дөвүрүң, хирлиг холду, ногаалары болгаш кат-химистерни дамчыштыр халдар.

Хаван болгаш ийик-даа эдинде борбан тараз ыкшаң ыйлангылар бар дээрин кижилер шадган-на тура билер болгай. Ол болза, ийикниң дааза-зынналчак глист-курттарының финнери, чуургалары (бичиң талдары) болуп. Бир эвес ийик чиг ийикке азы бышпаан эт чир болза, ыңдыг курттарны баштары шөйүндүлериңиң иштинге баргаш, ушунгулал келир, шөйүндүлүн унаарыңа боттарыңың башчыгаштары болгаш ызыртыкыштары-биле сордунду, шышына бээр.

Курттар чипкен ийикниң шөйүндүлериңиң иштинге ийи-ле ай болганга 2 метр узун дурттуг курт тытпып келир. Ону хаван чепени деп адаар. Бир эвес ыңдыг чүдүлгө ийик эдин аш-чөмгө ажылаар болза, 7 метр чедип турар узун дурттуг шары чепени дээр курт кижиге тытпып келир. Иштинде ыңдыг курттар тытпып келген кижилер арып-дорар, аймадар аргалың кудулаар, иштинге аарың чорук болгаш чамдыкта харын-даа нууу өлүртүр чоруктар нестүп турар алар.

Глист курттар халдаан дээрин илередиң турар демектер баштай билдинип изари билек-ле, аары кижилер доп-дораз эмчиге баргаш, эмнедип эгелээр умжурлук. Черлик болгаш азырал хаваннарны, адыгын, морзуктуң эдинден кижилер чамдыкта бичин-бичин гриффинер дээр борбан-борбан курттардан аарый берилээр. Гриффинерден араан кижилерин арыңары үрдүнөр, температурасы ийик, шыңган ээттеринге аарыштыг чоруктар тытпып келир. Чамдыкта ыңдыг аарыг кончуг аар болулар. Мал эди белеткеп, согар черлерге ветеринария аймакчалылары мал эди бүрүзүн ийик шинчип көрүп турарлар. Чүгө шинчип көрөш таңма канкан эйти садылганы-биле чөпшээрээр. Ветеринарияны шинчиге эртпезин эйти чөмгө ажылап болбас. Эйти ык хайымдырып, бижырып херик. САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫНЫ ТЫВА ОБЛАСТЫ БАЖЫНЫ.

Польша-совет найыралдың айы

Варшава болган байырлык хурал

ВАРШАВА. Польша-совет найыралдың айының эгелөөсүнө болгаш польша-совет найыралдык интележикиңиң 10 чыл өнөгө алдар болдурун байырлык кезе сентябрь 14-те Варшавага болган. Варшаваның күрүсүн опера театрының залыга найыс-алдык бүүдүргүлериңиң муракчылары, эртемниң, култураның, уран-чүдүлгө ажыкчылары, польша-совет найыралдык интележикиңиң активчилери чымалганнар.

Польша-совет найыралдык интележикиңиң Кол баштаар черинин даргазы, Министрлер Чувуэлиниң даргазы Ю. Цирякович болгаш еске-даа, а ол ийикш СССР-ниң Польшада элчин Н. А. Михайлов болгаш совет кинематографының, совет артистеринин ажыкчылары кезже-те олдуршаннар.

Ю. Цирякович бодунуң чыгаазы польша болгаш совет улустарың арасында бундас найыралга алдар болдурун йөрөө-лөр-биле дооскан.

Польша-совет найыралдык интележикиңиң Кол баштаар черинин даргазының орадыкчысы, Польшаның профессорилдеринин Төп Чувуэлиниң даргазы В. Косович үзүскөжө илеткел кылган, интележикиңиң польша-совет найыралдык калбартырың болгаш бижылаарының талакы-биле ажыл-чорудулаңыңа додаргай додтаган. Даштыкы-биле културалык харылааның интележикиңиң төлөөлөкчилеринин улустуңуңуң, СССР-ниң эртемгер академиямыңың корреспондент-кежигүчү В. Спичинның чыгаалзы чымалганнар ийик-биле байырааннар.

Байырлык хуралдык соода улус концерт болган, аңа Варшаваның опера артистери, польша совет найыралдык Төп улустунуң бот-тыңың уран-чүдө коллективтери киришкенер. Украина ССР-ниң күрүсүнин алдыкы чактаалыңың бандурастеринин коллективинин көрүгүчү бүтү-дийиниң магадашыңың болдурус. (СЭТА).

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шотиния, Вулкучуру, бажың № 3. ТЕЛЕФОНАРЫ: Харысалгалы редакторунуң 3—62, харысалгалы редакторунуң орадыкчының, хар